

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

અનામત તારીખ: ૧૫/૧૦/૨૦૨૫

જાહેર કર્યા તારીખ: ૦૩/૧૧/૨૦૨૫

અમદાવાદ ખાતે ગુજરાત હાઈકોર્ટમાં

આર/સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશન નં. ૧૧૬૪૫/૨૦૨૦

મંજૂરી અને સહી માટે:

માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી મૌલિક જે. શેલત

=====

રિપોર્ટિંગની મંજૂરી	હા	ના

=====

ઉર્મિલાબેન ભોગીલાલ રાજપૂત તે હરીશભાઈ નરોત્તમભાઈની દીકરી અને અન્ય

વિરુદ્ધ

=====

ઉપસ્થિતિ:

અરજદાર(ઓ) નં. ૧, ૨ તરફે એસ. એમ. ક્રિકાણી (૭૫૯૬)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૨૨, ૨૩, ૨૪, ૨૫, ૨૬ તરફે શ્રી એમ. જે. મહેતા
(૫૭૯૭)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૨૨, ૨૩, ૨૪, ૨૫, ૨૬ તરફે શ્રી નિરાદ ડી. બુચ
(૪૦૦૦)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૨૨, ૨૩, ૨૪, ૨૫, ૨૬ તરફે શ્રી સૌરભ જે. મહેતા
(૨૧૭૦)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૨૨, ૨૩, ૨૪, ૨૫, ૨૬ તરફે શ્રીમતી ભાવિની એન.
બુચ (૫૪૦૩)

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧૬ માટે નોટિસ બજવણી થયેલ

સામાવાળા(ઓ) નં. ૧, ૧૦.૧, ૧૦.૨, ૧૦.૩, ૧૧.૧, ૧૧.૨, ૧૧.૩, ૧૨,
૧૩, ૧૪, ૧૫, ૧૭, ૧૮, ૧૯, ૨, ૨૦, ૨૧, ૩, ૪, ૫.૧.૧, ૫.૧.૨,
૫.૧.૩, ૬, ૭, ૮, ૯.૨, ૯.૩, ૯.૪, ૯.૫ માટે રૂલ બજવણી થયેલ

=====

કોરમ: માનનીય ન્યાયમૂર્તિ શ્રી મૌલિક જે. શેલત

સીએવી ચુકાદો

૧. હાલની રિટ અરજી ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ નીચે મુજબની દાદ માંગવા માટે દાખલ કરેલ છે:

“(એ) ન્યાયના હિતમાં આપ નામદાર આ સ્પેશિયલ સિવિલ એપ્લિકેશનને એડમિટ કરવા અને મંજૂર કરવા મહેરબાની કરશો;

(બી) ન્યાય અને સમન્યાયી હિતમાં, વિદ્વાન લમા એડિશનલ સીનિયર સિવિલ જજ, સુરત દ્વારા આંક ૮૧ પરના વાદીઓ દ્વારા ફાઈલ કરવામાં આવેલ પુરશિસના અનુસંધાને આંક ૧ નીચે પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૦૩/૦૮/૨૦૧૯ના હુકમને કવોશ કરવા અને રદબાતલ કરવા યોગ્ય રિટ, હુકમ અથવા નિર્દેશ જારી કરવા મહેરબાની કરશો;

(સી) ન્યાય અને સમન્યાયી હિતમાં, દાવો પુનઃસ્થાપિત કરવા અને તે દ્વારા અરજદારોને સ્પેશિયલ સિવિલ સૂટ નં. ૧૫૮/૨૦૧૬માં હાલના સામાવાળા નં. ૧ થી જના સ્થાને વાદી તરીકે ટ્રાન્સપોઝ થવા માટે યોગ્ય અરજી ફાઈલ કરવાની મંજૂરી આપવા મહેરબાની કરશો.

(ડી) વિદ્વાન ટ્રાયલ કોર્ટને તેના વાદગ્રસ્ત હુકમ તારીખ ૦૩/૦૮/૨૦૧૯ના અનુસંધાને હુકમનામું તૈયાર કરતા અટકાવવા મહેરબાની કરશો કારણ કે તે હુકમત વગરનું છે. વધુમાં, સદર પિટિશનના

એડમિશન, સુનાવણી અને આખરી નિકાલ પેવિંગ હોય ત્યાં સુધી સ્પેશિયલ સિવિલ સૂટ નં. ૧૫૮/૨૦૧૬માં માંગ્યા મુજબ વચગાળાની દાદ મંજૂર કરવા મહેરબાની કરશો;

(ઈ) ન્યાયના હિતમાં યોગ્ય જણાય તેવી અન્ય અને વધુ દાદ મંજૂર કરવા મહેરબાની કરશો.”

૨. સામાવાળા નં. ૨૨ થી ૨૬ સિવાય, અન્ય કોઈ સામાવાળાઓ બજવણી થયેલ હોવા છતાં હાજર થયેલ નથી. શક્ય હોય ત્યાં સુધી, પક્ષકારોને ટ્રાયલ કોર્ટ સમક્ષની તેમની મૂળ સ્થિતિ મુજબ ઉલ્લેખવામાં આવશે.

૩. કેસની ટૂંકી હકીકતો નીચે મુજબ જણાય છે:

૩.૧. હાલના અરજદારો મૂળ પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧ છે, જ્યારે સામાવાળા નં. ૧ થી ૪ મૂળ વાદીઓ છે અને સામાવાળા નં. ૫ થી ૨૬ એ પ્રિન્સિપલ સીનિયર સિવિલ જજ, સુરત સમક્ષ ફાઈલ કરવામાં આવેલ સ્પેશિયલ સિવિલ સૂટ નં. ૧૫૮/૨૦૧૬ના મૂળ પ્રતિવાદી નં. ૧ થી ૧૯ છે. સદર દાવો જાહેરાત, મનાઈહુકમ, વેચાણ દસ્તાવેજ રદ કરવા અને દાવાવાળી મિલકતોના વિભાજન માટે માંગણી કરવા અર્થે ફાઈલ કરવામાં આવ્યો હતો.

૩.૨. વાદીઓના કેસ મુજબ, દાવામાં જણાવેલ મિલકતો પૈતૃક મિલકતો છે અને તેઓ સ્વર્ગસ્થ જયંતીભાઈ હરીશભાઈના ક્લાસ-I વારસદારો છે, જેમનું

અવસાન ૧૭/૦૧/૨૦૧૫ના રોજ થયું હતું, જ્યારે સ્વર્ગસ્થ જયંતીભાઈના પુરોગામી એટલે કે હરીશભાઈ નરોત્તમભાઈનું અવસાન ૦૬/૧૨/૧૯૯૩ના રોજ થયું હતું. પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧ સ્વર્ગસ્થ હરીશભાઈની દીકરીઓ હોવાથી તેમના ક્લાસ-I વારસદારો બને છે, પરંતુ વેચાણ દસ્તાવેજોને પડકારવા બાબતે કંઈ ન કરેલ હોવાથી તેમને પ્રતિવાદી તરીકે જોડવામાં આવ્યા છે.

૩.૩. વધુમાં જણાવવામાં આવ્યું છે કે દાવાવાળી મિલકતો તેમના પુરોગામી દ્વારા ૧૮/૦૮/૧૯૮૯ના રોજ પ્રતિવાદી નં. ૧ થી ૧૪ની તરફેણમાં વેચવામાં આવી હતી, જેમણે બદલામાં ૨૮/૦૮/૨૦૧૧ના રોજ પ્રતિવાદી નં. ૧૫ થી ૧૯ની તરફેણમાં તેનું વેચાણ કર્યું હોવાનું જણાય છે.

૩.૪. વાદીઓનો કેસ છે કે દાવાવાળી મિલકતો પૈતૃક હોવાથી, તેમના પુરોગામીને તે અનુક્રમે પ્રતિવાદી નં. ૧ થી ૧૯ને વેચવાનો કોઈ વિશિષ્ટ અધિકાર નહોતો. તેથી, દાવાની પેરા-૮માં ઉલ્લેખિત પ્રશ્નગામી વેચાણ દસ્તાવેજોને રદબાતલ અને શૂન્ય જાહેર કરવા અને દાવાવાળી મિલકતોનું વિભાજન કરી તે મુજબ વાદીઓને દાવાવાળી મિલકતોમાં તેમનો હિસ્સો આપવામાં આવે તેવી અરજ સાથે સદર દાવો ફાઈલ કરવામાં આવ્યો હતો. દાવામાં પ્રતિબંધક મનાઈદુકમની અરજ પણ કરવામાં આવી છે.

૩.૫. પ્રતિવાદીઓએ તેમના સંબંધિત લેખિત નિવેદનો ફાઇલ કર્યા હોય તેમ જણાય છે. પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧ (હાલના અરજદારો) એ તેમનું લેખિત નિવેદન ફાઇલ કરી અન્ય બાબતોની સાથે એવી દલીલ કરી છે કે તેઓ દાવાવાળી મિલકતોમાં સમાન અધિકાર ધરાવે છે અને તે રીતે વેચાણ દસ્તાવેજોને વિવાદિત કર્યા છે. તેઓએ તેમના જવાબમાં સ્પષ્ટપણે સ્વીકાર્યું છે કે તેઓ દાવામાં કરવામાં આવેલી અરજોનો વિરોધ કરી રહ્યા નથી.

૩.૬. એવું જણાય છે કે દાવાની પેન્ડન્સી દરમિયાન, વાદીઓ દ્વારા ૨૯/૦૭/૨૦૧૯ના રોજ તેમની સહીઓ સાથે આંક ૮૦ નીચે એક અરજી ફાઇલ કરવામાં આવી હતી, જેમાં ટ્રાયલ કોર્ટને સદર દાવો બોર્ડ પર લેવા વિનંતી કરવામાં આવી હતી, કારણ કે દાવો ૦૯/૦૮/૨૦૧૯ના રોજ બોર્ડ પર આવવાનો હતો. ત્યારબાદ, વાદીઓએ ૨૯/૦૭/૨૦૧૯ના રોજ જ આંક ૮૧ નીચે પાછી ખેંચવાની પુરશિસ ફાઇલ કરી હતી, જેમાં ટ્રાયલ કોર્ટને વાદીઓને બિનશરતી રીતે દાવો પાછો ખેંચવાની મંજૂરી આપવા વિનંતી કરવામાં આવી હતી કારણ કે તેમના જણાવ્યા મુજબ, પક્ષકારો વચ્ચે મેટરનો સુખદ ઉકેલ આવી ગયો છે. વધુમાં એવું જણાય છે કે સદર પુરશિસ તમામ વાદીઓની સહીઓ સાથે ફાઇલ કરવામાં આવી હતી, જોકે તેની નકલ પ્રતિવાદીઓને બજાવવામાં આવી નહોતી. વાદીઓની ઉપરોક્ત વિનંતીને કારણે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા સદર દાવો તેની નિયત મુદત તારીખ પહેલા જ બોર્ડ પર લેવામાં આવ્યો હતો અને ટ્રાયલ કોર્ટ

દ્વારા ૨૯/૦૮/૨૦૧૯ના રોજ સદર પાછી ખેંચવાની પુરશિસ નોંધવામાં આવી હતી.

૩.૭. સદર દાવો ૦૩/૦૮/૨૦૧૯ના રોજ યોજાયેલ લોક અદાલત સમક્ષ લિસ્ટ થયેલ જણાય છે અને હાલની રિટ અરજીમાં વાદગ્રસ્ત હુકમ મુજબ, ટ્રાયલ કોર્ટે તેના તારીખ ૦૩/૦૮/૨૦૧૯ના વાદગ્રસ્ત હુકમ દ્વારા વાદીઓ દ્વારા દાવામાં આંક ૮૧ નીચે ફાઈલ કરવામાં આવેલ ઉપરોક્ત બિનશરતી પાછી ખેંચવાની પુરશિસના આધારે દાવાનો નિકાલ કર્યો હતો.

૩.૮. ઉપર મુજબ અવલોકન કર્યા મુજબ, આંક ૮૦ નીચે ફાઈલ કરેલ અરજી અને આંક ૮૧ નીચેની પાછી ખેંચવાની પુરશિસની નકલ પ્રતિવાદીઓને બજાવવામાં આવી ન હતી, તેઓ લોક અદાલતમાં દાવાના નિકાલ વિશે અજાણ હતા. લોક અદાલતમાં દાવાના આવા નિકાલ વિશે જાણ થતાં, પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧ એ હાલની રિટ અરજી દ્વારા સદર વાદગ્રસ્ત હુકમને પડકાર્યો છે.

૪. અરજદારો (પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧) વતી રજૂઆતો:

૪.૧. વિદ્વાન વકીલ શ્રી એસ. એમ. કિકાણીએ ભારપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ વાદગ્રસ્ત હુકમ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોનું ઉલ્લંઘન કરે છે અને આ અદાલત દ્વારા ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ તેની સત્તાનો ઉપયોગ કરીને તેને ક્વોશ અને રદબાતલ કરવો જરૂરી છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અરજદારો પાછી ખેંચવાની

પુરશિસ ફાઇલ કરવા વિશે અને તેના પર પસાર કરાયેલા હુકમ વિશે સંપૂર્ણપણે અજાણ હતા. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે વાદગ્રસ્ત હુકમ પ્રક્રિયાના નિયમો, સમન્યાય, નિષ્પક્ષતા અને કુદરતી ન્યાયના સંપૂર્ણ ઉદ્ધંધનમાં પસાર કરવામાં આવ્યો હોવાથી તેને ટકવા દઈ શકાય નહીં.

જ.૨. વિદ્વાન વકીલ શ્રી કિકાણીએ આદરપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે, પ્રક્રિયાના નિયમો મુજબ, વાદીઓએ આંક ૮૦ અને ૮૧ હેઠળ ફાઇલ કરેલી અરજી અને પાછી ખેંચવાની પુરશિસની નકલ અરજદારોને બજાવવી જરૂરી હતી, જેથી તેઓ તેમને ઉપલબ્ધ તમામ કાયદેસરના આધારો પર આવી રીતે દાવો પાછો ખેંચવા સામે વાંધો ઉઠાવી શક્યા હોત. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે પ્રશ્નગામી દાવો વિભાજનની દાદ મેળવવા તેમજ મૂળ વાદીઓ અને પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧ અરજદારોના પુરોગામી દ્વારા નિષ્પાદિત કરવામાં આવેલા વેચાણ દસ્તાવેજોને પડકારવા માટે ફાઇલ કરવામાં આવ્યો હતો, જેમાં તેઓ પોતે વાદી તરીકે ટ્રાન્સપોઝ થવાનો અધિકાર ધરાવે છે.

જ.૩. વિદ્વાન વકીલ શ્રી કિકાણીએ વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે દાવો લોક અદાલતમાં ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પાછો ખેંચાયેલ/નિકાલ કરવામાં આવ્યો હતો, પરંતુ વાદગ્રસ્ત હુકમ પસાર કરતા પહેલા, લીગલ સર્વિસીસ ઓથોરિટીઝ એક્ટ, ૧૯૮૭ (જે હવે પછી "સદર એક્ટ, ૧૯૮૭" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ની કલમ ૨૦ મુજબ, ટ્રાયલ કોર્ટે અરજદારોને કાં તો નોટિસ પાઠવવી જોઈતી હતી અથવા સુનાવણીની વ્યાજબી તક આપવી જોઈતી હતી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી

છે કે જ્યારે વાદગ્રસ્ત હુકમ પસાર કરતી વખતે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા કલમ ૨૦ હેઠળની ફરજિયાત જરૂરિયાતનું પાલન કરવામાં આવ્યું નથી, ત્યારે વાદગ્રસ્ત હુકમ કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના સંપૂર્ણ ઉદ્ધંધનમાં અને સદર એક્ટ, ૧૯૮૭ની ફરજિયાત જોગવાઈઓથી વિપરીત પસાર કરવામાં આવ્યો હોવાથી તેને કવોશ અને રદબાતલ કરવો જરૂરી છે.

૪.૪. વિદ્વાન વકીલ શ્રી કિકાણીએ વધુમાં આદરપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે દાવામાં કરવામાં આવેલી અરજ દાવાવાળી મિલકતોના વિભાજનના સંબંધમાં છે, કારણ કે વાદીઓ દાવાવાળી મિલકતો પૈતૃક હોવાથી તેમાં તેમનો હિસ્સો માંગી રહ્યા છે, જેમાં નિર્વિવાદપણે પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧નો પણ સમાન હિસ્સો છે, તેથી ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા દાવો પાછો ખેંચવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે, કાયદાની પ્રસ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ મુજબ, વિભાજનના દાવામાં, વાદીઓ તેમજ પ્રતિવાદીઓની સ્થિતિ સમાન હોય છે, એટલી હદ સુધી કે તમામ પ્રતિવાદીઓને વાદી તરીકે ગણવામાં આવશે અને તે જ રીતે વાદીઓને પ્રતિવાદી તરીકે ગણવામાં આવશે, જેવો કેસ હોય. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે અનેક સત્તામંડળોમાં, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત અને/અથવા વિવિધ હાઈકોર્ટો દ્વારા સ્પષ્ટપણે હોલ્ડ કરવામાં આવ્યું છે કે વિભાજનના દાવાના કિસ્સામાં વાદીઓને બિનશરતી રીતે પણ દાવો પાછો ખેંચવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં, જે અન્ય દાવાઓમાં પરવાનગીપાત્ર છે.

જ.પ. વિદ્વાન વકીલ શ્રી કિકાણીએ વધુમાં આદરપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે, ધ કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજર (જે હવે પછી "સીપીસી" તરીકે ઉલ્લેખિત છે) ના ઓર્ડર XXIII રૂલ ૧ સબ-રૂલ (૫) મુજબ, તમામ વાદીઓની સંમતિ લીધા વિના દાવો પાછો ખેંચી શકાતો નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે વિભાજનના દાવામાં, પ્રતિવાદીઓ પણ વાદીઓ હોવાથી, હાલના કેસમાં પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧ની સંમતિ જરૂરી હતી, જે નિર્વિવાદપણે મૂળ વાદીઓ દ્વારા મેળવવામાં આવી ન હતી, તેનાથી પણ ટ્રાયલ કોર્ટે વાદીઓને દાવો પાછો ખેંચવાની મંજૂરી આપવામાં કાયદાની ગંભીર ભૂલ કરી છે.

જ.ક. વિદ્વાન વકીલ શ્રી કિકાણીએ વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે વાદીઓ અને પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧ દાવાવાળી મિલકતો પૈતૃક હોવાથી તેમાં સમાન હિત ધરાવે છે, તેમજ અન્ય પ્રતિવાદીઓની તરફેણમાં કરવામાં આવેલા વેચાણ દસ્તાવેજોને પણ વિવાદિત કરે છે, જો મૂળ વાદીઓ દાવો પાછો ખેંચવા માંગતા હોય તો પણ પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧ વાદી તરીકે ટ્રાન્સપોઝ થવાનો અધિકાર ધરાવે છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે જો ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા હુકમ પસાર કરતા પહેલા તેમને તક આપવામાં આવી હોત, તો સીપીસીના ઓર્ડર XXIII રૂલ ૧-એ મુજબ, પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧ વાદી તરીકે ટ્રાન્સપોઝિશન માટે અરજી કરી શક્યા હોત. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે વાદીઓને પ્રતિવાદીઓને નકલ બજાવ્યા વિના પાછી ખેંચવાની પુરશિસ સબમિટ કરવાની મંજૂરી આપી શકાય નહીં અને તે રીતે સદર દાવો વારા વગર બોર્ડ પર લેવામાં

આવ્યો હતો, એટલી હદ સુધી કે સદર દાવો ૦૯/૦૮/૨૦૧૯ પર મુલતવી રાખવામાં આવ્યો હતો, છેલ્લે ૨૬/૦૭/૨૦૧૯ ના રોજ લિસ્ટ થયો હતો પરંતુ વાદીઓ દ્વારા ૨૯/૦૭/૨૦૧૯ ના રોજ આંક ૮૦ નીચે ફાઇલ કરવામાં આવેલી અરજીને કારણે, ટ્રાયલ કોર્ટે ૨૯/૦૭/૨૦૧૯ ના રોજ વારા વગર દાવો બોર્ડ પર લીધો હતો, અને તે મુજબ વાદીઓ દ્વારા આંક ૮૧ નીચે ફાઇલ કરવામાં આવેલી પાછી ખેંચવાની પુરશિસ નોંધી હતી. તેથી, એવી આદરપૂર્વક રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧ને વાદી તરીકે ટ્રાન્સપોઝ થવાની તેમની વિનંતી સબમિટ કરવાની એક તક આપવી જરૂરી છે.

૪.૭. તેમની દલીલોને સમર્થન આપવા માટે, વિદ્વાન વકીલ શ્રી કિકાણીએ નીચેના નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો છે:

(૧). શ્રીમતી ગૌરમ્મા વિ. નંજપ્પા અને અન્ય, ૨૦૦૨ એ.આઈ.આર.

(કર્ણાટક) ૭૬ (પેરા-૬, ૭, ૧૦ થી ૧૬ અને ૧૮) માં રિપોર્ટ થયેલ;

(૨). બંગારુ પટ્ટાભિરામય્યા અને અન્ય વિ. બંગારુ ગોપાલકૃષ્ણય્યા

અને અન્ય, એ.આઈ.આર. ૧૯૮૬ (એપી) ૨૭૦ (પેરા-૧, ૨, ૫, ૮,

૧૦, ૧૧ અને ૧૨) માં રિપોર્ટ થયેલ;

(૩). કે. જી. શંકર બાબુ વિ. એમ. ચંદ્ર શેખર, રિટ પિટિશન નં.

૨૩૪૧૦/૨૦૨૫ તારીખ ૧૧/૦૮/૨૦૨૫, કર્ણાટક હાઈકોર્ટ,

બેંગલુરુ;

(૪). આર. ધનસુંદરી ઉર્ફે આર. રાજેશ્વરી વિ. એ. એન. ઉમાકાંત અને અન્ય, (૨૦૨૦) ૧૪ એસ.સી.સી. પેજ ૧ માં રિપોર્ટ થયેલ;

(૫). ભાર્ગવી કન્ટ્રક્શન્સ અને અન્ય વિ. કોઠાકાપુ મુખ્યમ રેક્રી અને અન્ય, (૨૦૧૮) ૧૩ એસ.સી.સી. પેજ ૪૮૦ માં રિપોર્ટ થયેલ.

૪.૮. ઉપરોક્ત રજૂઆતો કરતા, વિદ્વાન વકીલ શ્રી કિકાણીએ આ અદાલતને હાલની રિટ અરજી મંજૂર કરવા વિનંતી કરી હતી.

પ. સામાવાળા (પ્રતિવાદી નં. ૧૫ થી ૧૯) વતી રજૂઆતો:

પ.૧. તેનાથી વિપરીત, વિદ્વાન વકીલ શ્રી એસ. જે. મહેતાએ હાલની રિટ અરજીનો ભારપૂર્વક વિરોધ કર્યો હતો, અને અન્ય બાબતોની સાથે દલીલ કરી હતી કે હાલની રિટ અરજી ટકવાપાત્ર નથી, એટલી હદ સુધી કે તે ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ ફાઇલ કરવામાં આવી નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે લોક અદાલતમાં ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા સદર એક્ટ, ૧૯૮૭ મુજબ પસાર કરાયેલ વાદગ્રસ્ત હુકમ સામે જ્યાં સુધી ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ હેઠળ આવા હુકમને પડકારતી પિટિશન ફાઇલ કરવામાં ન આવે, ત્યાં સુધી આ અદાલતે માત્ર અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ તેની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે વાદગ્રસ્ત હુકમમાં દખલગીરી કરવી જોઈએ નહીં જેમાં હાલની રિટ અરજી ફાઇલ કરવામાં આવી છે.

પ.૨. વિદ્વાન વકીલ શ્રી મહેતાએ આદરપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે જ્યારે દાવો પાછો ખેંચવો બિનશરતી હોય ત્યારે વાદીઓ પાસે દાવો પાછો ખેંચવાનો વિશિષ્ટ અધિકાર છે. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે, કાયદાની પ્રસ્થાપિત કાનૂની સ્થિતિ મુજબ, જ્યારે પણ વાદીઓ દાવો બિનશરતી પાછો ખેંચવાની માંગ કરે છે, ત્યારે કોર્ટે આવી વિનંતી સ્વીકારવી જરૂરી છે અને પ્રતિવાદીઓને આવી બિનશરતી પાછી ખેંચવા સામે વાંધો ઉઠાવવાનો કોઈ અધિકાર નથી.

પ.૩. વિદ્વાન વકીલ શ્રી મહેતાએ વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે, સદર દાવાને વિભાજનના દાવા તરીકે ગણી શકાય નહીં, એટલી હદ સુધી કે દાવાવાળી મિલકતો વાદીઓ/પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧ના પુરોગામી દ્વારા ઘણા સમય પહેલા વર્ષ ૧૯૮૯માં વેચવામાં આવી હતી અને ત્યારબાદ વર્ષ ૨૦૧૧માં પ્રતિવાદી નં. ૧૫ થી ૧૯ દ્વારા ખરીદવામાં આવી હતી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે જ્યારે દાવાવાળી મિલકતો હવે વાદીઓ અને પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧ની માલિકીની રહી નથી, ત્યારે તેમને તેના વિભાજન માટે માંગણી કરવાનો કોઈ અધિકાર નથી.

પ.૪. વિદ્વાન વકીલ શ્રી મહેતાએ વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે જ્યારે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા દાવામાં કોઈ પ્રાથમિક હુકમનામું પસાર કરવામાં આવ્યું નથી, ત્યારે પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧ (અરજદારો) ની તરફેણમાં કોઈ અધિકાર પ્રાપ્ત થયો નથી અને દાવાવાળી મિલકતોમાં કોઈ હિસ્સો મેળવવા માટે દાવો કરી શકે નહીં. એવું આદરપૂર્વક રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે પ્રસ્થાપિત કાયદા મુજબ, જ્યાં

સુધી દાવાવાળી મિલકતોના સહ-હિસ્સેદારો હોય તેવા પ્રતિવાદીઓની તરફેણમાં કોઈ અધિકાર પ્રાપ્ત ન થાય ત્યાં સુધી, જો દાવો મિલકતોના વિભાજન માટે ફાઈલ કરવામાં આવ્યો હોય તો પણ વાદીઓ પાસે આવો દાવો પાછો ખેંચવાનો અબાધિત અધિકાર છે.

પ.પ. વિજ્ઞાન વકીલ શ્રી મહેતાએ વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે કાયદા હેઠળ, જ્યાં વાદીઓ બિનશરતી રીતે દાવો પાછો ખેંચવા માંગતા હોય તેવા કિસ્સામાં પ્રતિવાદીઓને પાછી ખેંચવાની પુરશિસની કોઈ નકલ આપવાની કોઈ જરૂરિયાત નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે એકવાર પાછી ખેંચવાની પુરશિસ ફાઈલ કરવામાં આવે, તે જ ક્ષણે દાવો પાછો ખેંચાયેલ ગણાય છે. વધુમાં એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે પ્રતિવાદીઓને માત્ર જોડાયેલા હોવાના કારણે દાવાના ખર્ચનો દાવો કરવાનો અધિકાર છે અને દાવો પાછો ખેંચવા સામે વાંધો ઉઠાવવાનો બીજો કોઈ અધિકાર નથી.

પ.ક. વિજ્ઞાન વકીલ શ્રી મહેતાએ વધુમાં રજૂઆત કરી હતી કે જ્યારે દાવાવાળી મિલકતો વાદીઓ/પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧ના પુરોગામી દ્વારા પહેલેથી જ વેચવામાં આવી હતી, ત્યારે વાદીઓ કે પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧ પાસે પ્રશ્નગામી વેચાણ દસ્તાવેજોને પડકારવાના સંબંધમાં પ્રતિવાદી નં. ૧ થી ૧૯ સામે કોઈ દાવો નથી. એવી રજૂઆત કરવામાં આવી છે કે જ્યારે પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧ પાસે પ્રશ્નગામી વેચાણ દસ્તાવેજો પર સવાલ ઉઠાવવાનો કોઈ અધિકાર નથી, ત્યારે તેઓ વાદી તરીકે ટ્રાન્સપોઝ થવાનો અધિકાર ધરાવી શકે

નહીં. એવું આદરપૂર્વક રજૂઆત કરવામાં આવે છે કે અરજદારોના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા ટાંકવામાં આવેલા કોઈપણ નિર્ણયો કેસની હકીકતોને લાગુ પડશે નહીં, એટલી હદ સુધી કે પ્રશ્નગામી દાવો ન તો વિભાજનનો દાવો હતો અને ન તો વાદીઓને તે ફાઇલ કરવાનો કોઈ અધિકાર હતો કારણ કે તેઓ દાવાવાળી મિલકતો પર કોઈ માલિકી હક ધરાવતા નહોતા.

પ.૭. છેલ્લે, વિદ્વાન વકીલ શ્રી મહેતાએ આદરપૂર્વક રજૂઆત કરી હતી કે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ વાદગ્રસ્ત હુકમ કાયદા અનુસાર છે અને આ અદાલતે ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ તેની સત્તાનો ઉપયોગ કરતી વખતે તેમાં દખલગીરી કરવાની જરૂર નથી.

પ.૮. તેમની દલીલોને સમર્થન આપવા માટે, વિદ્વાન વકીલ શ્રી મહેતાએ વિવિધ નિર્ણયો પર આધાર રાખ્યો છે:

(૧). આર. રામમૂર્તિ ઐયર વિ. રાજા વી. રાજેશ્વર રાવ, ૧૯૭૨ (૨) એસ.સી.સી. ૭૨૧ માં રિપોર્ટ થયેલ;

(૨). પી. ટી. થોમસ વિ. થોમસ જોન, (૨૦૦૫) ૬ એસ.સી.સી. ૪૭૮ માં રિપોર્ટ થયેલ;

(૩). વિશ્વેશ જીતેન્દ્ર ગજ્જર વિ. નેહા હિમાંશુ ગજ્જર અને અન્ય, ૨૦૨૫ ગુજહાઇકોર્ટ ૩૪૮૮૨; ૨૦૨૫ લોસૂટ(ગુજ) ૨૦૪૩ માં રિપોર્ટ થયેલ.

પ.૯. ઉપરોક્ત રજૂઆતો કરતા, વિદ્વાન વકીલ શ્રી મહેતાએ હાલની રિટ અરજી ફગાવી દેવા આ અદાલતને વિનંતી કરી હતી.

૬. અન્ય કોઈ અને વધુ રજૂઆતો કરવામાં આવી નથી.

૭. નિર્ણય માટેના મુદ્દાઓ

(૧) શું હાલની રિટ અરજી માત્ર ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ ફાઇલ કરવામાં આવી હોવાથી, ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા લોક અદાલતમાં પસાર કરવામાં આવેલા વાદગ્રસ્ત હુકમ પર સવાલ ઉઠાવવો ટકવાપાત્ર છે?

(૨) શું ટ્રાયલ કોર્ટ પ્રતિવાદીઓને સાંભળવાની વ્યાજબી તક આપ્યા વિના દાવાને લોક અદાલતમાં રિફર/મૂકી શક્યું હોત?

(૩) શું કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં, દાવામાં આંક ૮૧ નીચે વાદીઓ દ્વારા ફાઇલ કરવામાં આવેલી પાછી ખેંચવાની પુરશિસના આધારે લોક અદાલતમાં દાવો પાછો ખેંચાયેલ તરીકે નિકાલ કરી શકાયો હોત?

વિશ્લેષણ

મુદ્દા નં.૧

૮. વાદગ્રસ્ત હુકમ નિર્વિવાદપણે લોક અદાલતમાં ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવ્યો છે અને તે મુજબ, દાવામાં હુકમનામું તૈયાર કરવામાં આવ્યું છે. સદર એક્ટ, ૧૯૮૭ની કલમ ૨૧ મુજબ, લોક અદાલત દ્વારા કરવામાં આવેલ કોઈપણ એવોર્ડ વિવાદના તમામ પક્ષકારો માટે આખરી અને બંધનકર્તા રહેશે, અને આવા એવોર્ડ સામે કોઈ પણ કોર્ટમાં કોઈ અપીલ થશે નહીં.

૯. જેમ કે, વિદ્વાન વકીલ શ્રી મહેતા દ્વારા માત્ર ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ ફાઈલ કરાયેલ હાલની રિટ અરજીની બિન-ટકવાપાત્રતા અંગે ઉઠાવવામાં આવેલ વાંધો સ્ટેટ ઓફ પંજાબ એન્ડ અન્ય વિ. જલૌર સિંહ અને અન્ય, (૨૦૦૮) ૨ એસ.સી.સી. ૬૬૦ માં રિપોર્ટ થયેલ કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલતની કુલ બેન્ચ દ્વારા પહેલેથી જ નક્કી કરવામાં આવ્યો છે, જે ત્યારબાદ ભાર્ગવી કન્સ્ટ્રક્શન્સ (ઉપર મુજબ) ના કેસમાં અનુસરવામાં આવ્યો છે, જેમાં નીચે મુજબ અવલોકન અને હોલ્ડ કરવામાં આવ્યું છે:

"૨૨. આ અદાલત (ત્રણ-ન્યાયાધીશોની બેન્ચ) સમક્ષ સ્ટેટ ઓફ પંજાબ [સ્ટેટ ઓફ પંજાબ વિ. જલૌર સિંહ, (૨૦૦૮) ૨ એસ.સી.સી. ૬૬૦ : (૨૦૦૮) ૧ એસ.સી.સી. (સિવ) ૬૬૯ : (૨૦૦૮) ૧ એસ.સી.સી. (ક્રિ) ૫૨૪ : (૨૦૦૮) ૧ એસ.સી.સી. (એલ એન્ડ એસ) ૫૩૫] ના કેસમાં પ્રશ્ન ઉપસ્થિત થયો હતો કે સદર એક્ટની કલમ ૨૦ હેઠળ લોક અદાલત દ્વારા પસાર કરાયેલ એવોર્ડથી નારાજ વ્યક્તિને કઈ દાદ ઉપલબ્ધ છે. તે કિસ્સામાં, એવોર્ડ લોક અદાલત દ્વારા પસાર

કરવામાં આવ્યો હતો જેના પરિણામે મોટર વ્હીકલ એક્ટમાંથી ઉદ્ભવતા ક્લેમ કેસ સંબંધિત હાઈકોર્ટ સમક્ષ પેન્ડિંગ અપીલનો નિકાલ થયો હતો. અપીલના એક પક્ષકારે એવોર્ડથી નારાજગી અનુભવી અને તેથી, ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬/૨૨૭ હેઠળ રિટ પિટિશન ફાઈલ કરીને તેની કાયદેસરતા અને શુદ્ધતા પર સવાલ ઉઠાવ્યો. હાઈકોર્ટે રિટ પિટિશનને ટકવાપાત્ર નથી તેમ માનીને ફગાવી દીધી હતી. તેથી, નારાજ પક્ષકારે આ અદાલત સમક્ષ સ્પેશિયલ લીવ દ્વારા અપીલ ફાઈલ કરી. આ અદાલતે, સદર એક્ટની સ્કીમની તપાસ કર્યા પછી અપીલ મંજૂર કરી અને હાઈકોર્ટના હુકમને રદબાતલ કર્યો. આ અદાલતે હોલ્ડ કર્યું કે હાઈકોર્ટ રિટ પિટિશનને ટકવાપાત્ર નથી તેમ માનીને ફગાવી દેવામાં સાચી ન હતી. એવું હોલ્ડ કરવામાં આવ્યું હતું કે નારાજ વ્યક્તિ પાસે ઉપલબ્ધ એકમાત્ર દાદ હાઈકોર્ટમાં ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ અથવા/અને અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ રિટ પિટિશન ફાઈલ કરીને લોક અદાલતના એવોર્ડને પડકારવાની હતી અને તે પણ ખૂબ જ મર્યાદિત આધારો પર. તે મુજબ કેસ હાઈકોર્ટને નારાજ વ્યક્તિ દ્વારા ફાઈલ કરવામાં આવેલી રિટ પિટિશનનો ગુણદોષના આધારે કાયદા અનુસાર નિર્ણય કરવા માટે રિમાન્ડ કરવામાં આવ્યો હતો."

(ભાર આપેલ છે)

૧૦. તેથી, માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા કાયદાની ઉપરોક્ત સ્પષ્ટ જાહેરાતના પરિપ્રેક્ષ્યમાં, તેમાં કોઈ શંકા નથી કે જ્યારે અરજદારોએ લોક અદાલતમાં પસાર કરેલા હુકમ પર સવાલ ઉઠાવ્યો/પડકાર્યો હોય ત્યારે માત્ર ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ ફાઈલ કરેલી રિટ અરજી પણ ટકવાપાત્ર છે. એવું હોલ્ડ કરવામાં આવ્યું નથી કે આવી રિટ પિટિશન ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ અને ૨૨૭ બંને હેઠળ ફાઈલ કરવી જરૂરી છે, તેના બદલે તે સ્પષ્ટપણે અવલોકન કરવામાં આવ્યું છે કે રિટ પિટિશન ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬ અથવા/અને ૨૨૭ હેઠળ ફાઈલ કરી શકાય છે.

૧૧. આમ, ઉપરોક્ત પરિપ્રેક્ષ્યમાં, મારા મતે, હાલની રિટ અરજી જોકે માત્ર ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ ફાઈલ કરવામાં આવી છે, જેના દ્વારા મૂળ પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧ એ લોક અદાલતમાં ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા વાદગ્રસ્ત હુકમ પર સવાલ ઉઠાવ્યો/પડકાર્યો છે, તે ટકવાપાત્ર છે. મુદ્દા નં. ૧ નો તે મુજબ જવાબ આપવામાં આવે છે.

મુદ્દા નં. ૨

૧૨. જે હકીકતો ઉપર અવલોકન કરવામાં આવી છે તે વિવાદમાં નથી. હાલની રિટ અરજી સાથે ઉપલબ્ધ દસ્તાવેજો પરથી સ્પષ્ટ થાય છે કે પ્રશ્નગામી દાવો ૦૯/૦૮/૨૦૧૯ પર મુલતવી રાખવામાં આવ્યો હોવા છતાં, મૂળ વાદીઓ દ્વારા ૨૯/૦૭/૨૦૧૯ ના રોજ આંક ૮૦ નીચે અરજી ફાઈલ કરીને કરવામાં આવેલી

વિનંતી પર, ટ્રાયલ કોર્ટે સદર તારીખે સદર દાવો બોર્ડ પર લીધો હતો. તે જ દિવસે, વાદીઓ દ્વારા આંક ૮૧ નીચે બિનશરતી પાછી ખેંચવાની પુરશિસ ફાઇલ કરવામાં આવી હતી જે ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા નોંધવામાં આવી હતી.

૧૩. તે નિર્વિવાદ હકીકત છે કે ન તો આંક ૮૦ નીચે ફાઇલ કરેલી અરજી કે ન તો આંક ૮૧ નીચે ફાઇલ કરેલી બિનશરતી પાછી ખેંચવાની પુરશિસ પ્રતિવાદીઓને બજાવવામાં આવી હતી. તેથી, તેઓ સંપૂર્ણપણે અંધારામાં રાખવામાં આવ્યા હતા. વધુમાં, રેકૉર્ડ પર એવું કંઈ નથી જે દર્શાવે કે મેટર લોક અદાલતમાં મૂકતા પહેલા, ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પ્રતિવાદીઓને કોઈ અગાઉની જાણકારી અથવા તક આપવામાં આવી હતી. આમ, સદર દાવાને લોક અદાલત સમક્ષ મૂકતા પહેલા ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા પ્રતિવાદીઓનો કોઈ પ્રતિસાદ મેળવવામાં આવ્યો ન હતો.

૧૪. આ તબક્કે, સદર એક્ટ, ૧૯૮૭ ની સંબંધિત જોગવાઈઓનો ઉલ્લેખ કરવો યોગ્ય રહેશે, જે નીચે મુજબ વંચાય છે –

"પ્રકરણ VI

લોક અદાલતો

કલમ-૧૯. લોક અદાલતોનું સંગઠન.....

(પ) લોક અદાલત પાસે વિવાદના પક્ષકારો વચ્ચે સમાધાન અથવા પતાવટ નક્કી કરવાની અને તે સુધી પહોંચવાની હકુમત રહેશે –

(૧) કોઈપણ પેઢિંગ કેસ; અથવા

(૨) કોઈપણ બાબત જે હુકમત હેઠળ આવતી હોય, અને જે કોર્ટ માટે લોક અદાલતનું આયોજન કરવામાં આવ્યું હોય તેવી કોઈપણ કોર્ટ સમક્ષ લાવવામાં ન આવી હોય:

પરંતુ શરત એ છે કે લોક અદાલત પાસે કોઈપણ કાયદા હેઠળ કમ્પાઉન્ડેબલ ન હોય તેવા ગુનાને લગતા કોઈપણ કેસ અથવા બાબતના સંબંધમાં કોઈ હુકમત રહેશે નહીં."

"કલમ-૨૦. લોક અદાલતો દ્વારા કેસોની નોંધ લેવી.-

(૧) જ્યાં કલમ ૧૯ ની પેટા-કલમ (૫) ના ખંડ (૧) માં ઉલ્લેખિત કોઈપણ કેસમાં,-

(૧)(એ) તેના પક્ષકારો સંમત થાય; અથવા

(બી) તે પૈકીનો એક પક્ષકાર સમાધાન માટે લોક અદાલતમાં કેસ મોકલવા માટે કોર્ટમાં અરજી કરે અને જો આવી કોર્ટ પ્રથમ દષ્ટિએ સંતુષ્ટ હોય કે આવા સમાધાનની તકો છે;

અથવા

(૨) કોર્ટ સંતુષ્ટ છે કે સદર બાબત લોક અદાલત દ્વારા સંજ્ઞાન લેવા માટે યોગ્ય છે, તો કોર્ટ કેસ લોક અદાલતમાં મોકલશે:

પરંતુ શરત એ છે કે પક્ષકારોને સાંભળવાની વ્યાજબી તક આપ્યા સિવાય આવી કોર્ટ દ્વારા ખંડ (૧) ના સબ-કલોઝ (બી) અથવા ખંડ (૨) હેઠળ લોક અદાલતમાં કોઈ કેસ મોકલવામાં આવશે નહીં.

(૨) તે સમયે અમલમાં રહેલા અન્ય કોઈપણ કાયદામાં કંઈપણ સમાયેલ હોવા છતાં, કલમ ૧૯ ની પેટા-કલમ (૧) હેઠળ લોક અદાલતનું આયોજન કરતી સત્તાધિકારી અથવા સમિતિ, કલમ ૧૯ ની પેટા-કલમ (૫) ના ખંડ (૨) માં ઉલ્લેખિત કોઈપણ બાબતના પક્ષકારોમાંથી કોઈ એક પક્ષકાર તરફથી મળેલી અરજી પર કે સદર બાબત લોક અદાલત દ્વારા નિર્ધારિત કરવાની જરૂર છે, તેવી બાબત લોક અદાલતને નિર્ણય માટે મોકલી શકે છે:

પરંતુ શરત એ છે કે અન્ય પક્ષકારને સાંભળવાની વ્યાજબી તક આપ્યા સિવાય કોઈ બાબત લોક અદાલતમાં મોકલવામાં આવશે નહીં.

(૩) જ્યાં પેટા-કલમ (૧) હેઠળ લોક અદાલતને કોઈપણ કેસ મોકલવામાં આવે છે અથવા જ્યાં પેટા-કલમ (૨) હેઠળ તેને રેફરન્સ કરવામાં આવ્યો છે, ત્યાં લોક અદાલત કેસ અથવા બાબતનો નિકાલ

કરવા અને પક્ષકારો વચ્ચે સમાધાન અથવા પતાવટ કરવા માટે આગળ વધશે.

(૪) દરેક લોક અદાલત, સદર એક્ટ હેઠળ તેની સમક્ષના કોઈપણ રેફરન્સનો નિર્ણય કરતી વખતે, પક્ષકારો વચ્ચે સમાધાન અથવા પતાવટ કરવા માટે અત્યંત ઝડપથી કાર્ય કરશે અને ન્યાય, સમન્યાય, નિષ્પક્ષતા અને અન્ય કાનૂની સિદ્ધાંતો દ્વારા માર્ગદર્શન મેળવશે.

(૫) જ્યાં પક્ષકારો વચ્ચે કોઈ સમાધાન અથવા પતાવટ થઈ શકી નથી તેવા ગ્રાઉન્ડ પર લોક અદાલત દ્વારા કોઈ એવોર્ડ કરવામાં આવ્યો નથી, તો કેસનો રેકૉર્ડ તેના દ્વારા સંબંધિત કોર્ટને પરત કરવામાં આવશે, જેમાંથી કાયદા અનુસાર નિકાલ માટે પેટા-કલમ (૧) હેઠળ રેફરન્સ પ્રાપ્ત થયો હતો.

(૬) જ્યાં પક્ષકારો વચ્ચે કોઈ સમાધાન અથવા પતાવટ થઈ શકી નથી તેવા ગ્રાઉન્ડ પર લોક અદાલત દ્વારા કોઈ એવોર્ડ કરવામાં આવ્યો નથી, પેટા-કલમ (૨) માં ઉલ્લેખિત બાબતમાં, તે લોક અદાલત પક્ષકારોને કોર્ટમાં દાદ મેળવવા સલાહ આપશે.

(૭) જ્યાં કેસનો રેકૉર્ડ પેટા-કલમ (૫) હેઠળ કોર્ટને પરત કરવામાં આવે છે, ત્યાં આવી કોર્ટ પેટા-કલમ (૧) હેઠળ આવા રેફરન્સ પહેલા જ તબક્કે પહોંચી હતી તે તબક્કાથી આવા કેસ સાથે આગળ વધશે.]”

૧૫. સદર એક્ટ, ૧૯૮૭ ની ઉપરોક્ત જોગવાઈઓનું માત્ર વાંચન સૂચવશે કે મેટર લોક અદાલતમાં મોકલતા પહેલા, કાં તો પક્ષકારોમાંથી એકની અરજી પર અથવા કોર્ટ પોતે સંતુષ્ટ હોય કે મેટર લોક અદાલતમાં મૂકી શકાય છે, તે સંજોગોમાં, અન્ય પક્ષકારોને સાંભળવાની વ્યાજબી તક આપવી કોર્ટ માટે ફરજિયાત રહેશે.

૧૬. વધુમાં સ્પષ્ટ છે કે પક્ષકારો વચ્ચે અસંમતિ/પતાવટ ન થવાના કિસ્સામાં, કેસનો રેકૉર્ડ લોક અદાલત દ્વારા સંબંધિત કોર્ટને પરત કરવામાં આવશે અને તેનો નિકાલ કાયદા અનુસાર કરવો પડશે. રેફરન્સ પ્રાપ્ત કરતી વખતે લોક અદાલત દ્વારા ન્યાય, સમન્યાય, નિષ્પક્ષતા અને અન્ય કાનૂની સિદ્ધાંતોનું પાલન કરવું જરૂરી છે.

૧૭. તે નિર્વિવાદ રહ્યું છે કે પ્રશ્નગામી દાવો દાવાના તમામ પક્ષકારોની વિનંતીથી લોક અદાલતમાં મોકલવામાં આવ્યો ન હતો. તેથી, હાલનો કેસ સદર એક્ટ, ૧૯૮૭ ની કલમ-૨૦ (૧) (૧) (એ) હેઠળ આવશે નહીં, પરંતુ ચોક્કસપણે સદર એક્ટ, ૧૯૮૭ ની કલમ ૨૦ (૧) (૧) (બી) અથવા (૨) હેઠળ આવશે.

૧૮. આમ, પ્રશ્નગામી દાવો અરજદારો પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧ ને વ્યાજબી તક આપ્યા વિના કોર્ટ દ્વારા લોક અદાલતમાં મોકલી શકાયો ન હોત. મુદ્દા નં. ૨ નો તે મુજબ જવાબ આપવામાં આવે છે.

મુદ્દા નં. ૩

૧૯. ઉપર મુજબ અવલોકન કર્યા મુજબ, પ્રશ્નગામી દાવાને લોક અદાલતમાં મોકલતા પહેલા, કોર્ટ દ્વારા અરજદારો/પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧ને આવી કોઈ વ્યાજબી તક આપવામાં આવી ન હતી અને જેમ કે, વાદગ્રસ્ત હુકમ પસાર કરવામાં આવ્યો હતો, જોકે લોક અદાલતમાં, કુદરતી ન્યાય, સમન્યાય અને નિષ્પક્ષતાના સિદ્ધાંતોનું પાલન કર્યા વિના, તેથી, તે માત્ર આ એક જ ગ્રાઉન્ડ પર કવોશ અને રદબાતલ કરવો જરૂરી છે.

૨૦. એ સ્વીકારી શકાય કે જ્યારે વાદીઓ બિનશરતી રીતે દાવો પાછો ખેંચે છે, ત્યારે તે સંજોગોમાં પ્રતિવાદીઓને મુકદ્દમાના ખર્ચની માંગણી કરવાનો અધિકાર છે. પરંતુ એવા કિસ્સામાં જ્યાં પ્રતિવાદીઓને આવી બિનશરતી પાછી ખેંચવા વિશે માહિતગાર કરવામાં આવ્યા નથી, ત્યાં ખર્ચનો દાવો કરવાનો તેમનો અધિકાર પણ છીનવાઈ જાય છે. તે હદ સુધી પણ, પ્રતિવાદીઓને સાંભળવા જરૂરી છે.

૨૧. એ સાચું છે કે, જ્યારે પણ લોક અદાલતમાં કોર્ટ દ્વારા કોઈ એવોર્ડ પસાર કરવામાં આવે છે, ત્યારે તેને પડકારવો મર્યાદિત આધારો પર હશે. પરંતુ તે જ સમયે, જ્યારે આ અદાલતે જોયું કે લોક અદાલતમાં આવો પસાર કરાયેલ એવોર્ડ સદર એક્ટ, ૧૯૮૭ ની ફરજિયાત જોગવાઈઓથી વિપરીત છે અને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ઉલ્લંઘનમાં પસાર કરવામાં આવ્યો છે, ત્યારે આવા એવોર્ડમાં આ અદાલત દ્વારા ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૬

અને/અથવા ૨૨૭ હેઠળ દખલગીરી કરવાની મર્યાદિત હકુમત હોવા છતાં પણ તેમાં હસ્તક્ષેપ કરવો જરૂરી છે.

૨૨. તે પ્રસ્થાપિત છે કે કોઈપણ હુકમ, પછી તે વહીવટી હોય કે ન્યાયિક, કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ઉદ્ધંધનમાં પસાર કરવામાં આવ્યો હોય, જેના દ્વારા પક્ષકારોના અધિકારોને ગંભીર અસર થઈ હોય, તેને કવોશ અને રદબાતલ કરવો જરૂરી છે કારણ કે તે ન્યાય, સમન્યાય અને નિષ્પક્ષતાના મૂળભૂત સિદ્ધાંતો વિરુદ્ધ પસાર કરવામાં આવ્યો છે જે અન્યથા કોઈપણ ન્યાયિક પ્રક્રિયામાં સમાવિષ્ટ છે.

૨૩. રણજીત સિંહ અને અન્ય વિ. સ્ટેટ ઓફ ઉત્તરાખંડ, ૨૦૨૪ આઈ.એન.એસ.સી. ૭૨૪ માં રિપોર્ટ થયેલ કેસમાં માનનીય સર્વોચ્ચ અદાલત દ્વારા કરવામાં આવેલ પ્રસ્તુત અવલોકનનો ઉલ્લેખ કરવો અને તેના પર આધાર રાખવો યોગ્ય રહેશે, જે સિવિલ અપીલ નં. ૨૩૯૪/૨૦૨૩ અને અન્યમાં પસાર કરાયેલ તારીખ ૧૨/૦૯/૨૦૨૪ ના નિર્ણયમાં નીચે મુજબ અવલોકન અને હોલ્ડ કરવામાં આવ્યું છે:

"[૫] ૦૧ જુલાઈ, ૨૦૦૨ ના રોજ, પ્રતિવાદીઓએ ૦૩ મે, ૨૦૦૨ ના હુકમને રદ કરવા માટે અરજી કરી હતી જેના દ્વારા તેમનો બચાવ રદ કરવામાં આવ્યો હતો. અરજી એવા આક્ષેપ પર આગળ વધે છે કે ૦૩ મે, ૨૦૦૨ ના રોજ, કોર્ટે પ્રતિવાદીઓને સાંભળવાની તક આપ્યા વિના

તેમનો બચાવ રદ કરવા માટે આગળ વધ્યું હતું અને સુનાવણી એકપક્ષીય રીતે હાથ ધરવામાં આવી હતી. ખૂબ જ રસપ્રદ રીતે, વાદીઓ દ્વારા સદર અરજીનો જવાબ ફાઇલ કરવામાં આવ્યો હતો જેમાં એવું વલણ લેવામાં આવ્યું છે કે દાવો એકપક્ષીય રીતે આગળ વધવા માટે નિર્દેશિત કરવામાં આવ્યો હોવાથી, પ્રતિવાદીઓ અથવા તેમના વકીલને એવી જાણ કરવાની કોઈ તક નહોતી કે અરજી ૦૩ મે, ૨૦૦૨ ના રોજ લેવામાં આવશે. તેથી, તે એક સ્વીકૃત સ્થિતિ છે કે પ્રતિવાદીઓને નોટિસ આપ્યા વિના ૦૩ મે, ૨૦૦૨ ના રોજ કોઝ લિસ્ટમાં પ્રતિવાદીઓના બચાવને રદ કરવા માટેની અરજી લેવામાં આવી હતી, જોકે ૨૨ એપ્રિલ, ૨૦૦૨ ના રોજ આગામી તારીખ ૩૦ મે, ૨૦૦૨ નક્કી કરવામાં આવી હતી. ૦૩ મે, ૨૦૦૨ ના હુકમને રદ કરવા માટેની અરજી ફગાવી દેવામાં આવી હતી. આ તબક્કે, આપણે કાનૂની સ્થિતિ સ્પષ્ટ કરવી જોઈએ. જો પ્રતિવાદી લેખિત નિવેદન ફાઇલ ન કરે અને તેની વિરુદ્ધ દાવો એકપક્ષીય રીતે આગળ વધવા માટે હુકમ કરવામાં આવે તો પણ, પ્રતિવાદીને ઉપલબ્ધ મર્યાદિત બચાવ બંધ થઈ જતો નથી. પ્રતિવાદી હંમેશા વાદીના કેસની અસત્યતા સાબિત કરવા માટે વાદી દ્વારા તપાસવામાં આવેલા સાક્ષીઓની ઉલટતપાસ કરી શકે છે. પ્રતિવાદી દાવા અને વાદીના પુરાવાના આધારે હંમેશા દલીલ કરી શકે છે કે સદર દાવો લિમિટેશનના કાયદા જેવા કાયદા દ્વારા બાધિત હતો.

તેથી, અગાઉ એકપક્ષીય રીતે આગળ વધવા માટે પસાર કરેલા હુકમ હોવા છતાં, બચાવ રદ કરવાની અરજીનો નિર્ણય કરતી વખતે, પ્રતિવાદીઓને સાંભળવાની તક આપવી એ કોર્ટની ફરજ હતી. જો કે, તેમ કરવામાં આવ્યું ન હતું. જેમ કે દાવો ૩૦ મે, ૨૦૦૨ ના રોજ નક્કી કરવામાં આવ્યો હતો, પ્રતિવાદીઓ નોટિસ મેળવવા માટે હકદાર હતા કે બચાવ રદ કરવાની અરજીની સુનાવણી માટે દાવો અગાઉની તારીખે લેવામાં આવશે. જ્યારે પ્રતિવાદીઓ દાવામાં હાજર થયા હતા, ત્યારે તેમને અથવા તેમના વકીલને નોટિસ આપ્યા વિના તારીખ અગાઉ લેવાનું કૃત્ય સંપૂર્ણપણે ગેરકાયદેસર અને કુદરતી ન્યાયના પ્રાથમિક સિદ્ધાંતોથી વિપરીત હતું. તેથી, તે અનુસરે છે કે પ્રતિવાદીઓના બચાવને રદ કરતો હુકમ સંપૂર્ણપણે ગેરકાયદેસર છે, અને સદર હુકમ રદ થવાને પાત્ર છે."

(ભાર આપેલ છે)

૨૪. આમ, ઉપર ચર્ચા કરેલી ઉપરોક્ત હકીકતો અને કાયદાની સ્થિતિને ધ્યાનમાં લેતા, વાદગ્રસ્ત હુકમ માત્ર પ્રક્રિયાગત ગેરકાયદેસરતાથી પીડાય છે એટલું જ નહીં પરંતુ તે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના સંપૂર્ણ ઉલ્લંઘનમાં પસાર કરવામાં આવ્યો છે, જેનાથી તે કાયદાની નજરમાં ટકી શકે નહીં.

૨૫. જ્યાં સુધી અરજદારોના વિદ્વાન વકીલ શ્રી કિકાણી દ્વારા કરવામાં આવેલી અન્ય રજૂઆતોનો સવાલ છે કે અરજદારો દાવો પાછો ખેંચવા સામે વાંધો ઉઠાવી

શક્યા હોત અને વાદી તરીકે ટ્રાન્સપોઝિશન માંગી શક્યા હોત તેમજ દાવાને વિભાજનના દાવા તરીકે ગણવા/ગણવાની જરૂર છે, આ તબક્કે, તે બાબતો સાથે કામ કરવાની જરૂર નથી, એટલી હદ સુધી કે આ અદાલત વાદગ્રસ્ત હુકમને માત્ર તે આધારે કવોશ કરવા તરફ ઝુકાવ ધરાવે છે કે તે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ઉલ્લંઘનમાં અને સદર એક્ટ, ૧૯૮૭ ની કલમ ૨૦ હેઠળ નિર્ધારિત પ્રક્રિયાના નિયમના ઉલ્લંઘનમાં પસાર કરવામાં આવ્યો છે.

૨૬. તેવી જ રીતે, વિદ્વાન વકીલ શ્રી મહેતા દ્વારા કરવામાં આવેલી પ્રતિ-રજૂઆતો કે એકવાર વાદીઓ દ્વારા બિનશરતી પાછી ખેંચવાની પુરશિસ ફાઇલ કરવામાં આવે, તે જ દિવસે દાવો પાછો ખેંચાયેલ ગણાય છે અને જેમ કે, દાવાને વિભાજનના દાવા તરીકે ગણી શકાય નહીં, તે બાબત પણ ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા દાવો પાછો ખેંચવા સામે પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧ના વાંધાઓ પર વિચાર કરતી વખતે નક્કી કરવા માટે ખુદી રાખવામાં આવે છે.

૨૭. ઉપર મુજબ અવલોકન અને હોલ્ડ કર્યા મુજબ, વાદગ્રસ્ત હુકમ સદર એક્ટ, ૧૯૮૭ ની જોગવાઈઓ વિરુદ્ધ પસાર કરવામાં આવ્યો છે અને કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ઉલ્લંઘનમાં પણ પસાર કરવામાં આવ્યો છે, વાદગ્રસ્ત હુકમ કવોશ અને રદબાતલ કરવો જરૂરી છે. મારા મતે, ઉપર જણાવેલ સિવાયની અન્ય કાનૂની રજૂઆતો પર આ અદાલતનો કોઈપણ અભિવ્યક્તિ/અભિપ્રાય સંબંધિત પક્ષકારોના કેસને નુકસાન પહોંચાડશે.

૨૮. મારા મતે, અહીં ઉપર ચર્ચા કર્યા મુજબ, પ્રશ્નગામી દાવો લોક અદાલતમાં પાછો ખેંચાયેલ તરીકે નિકાલ કરી શકાયો ન હોત અને તે હદ સુધી, વાદગ્રસ્ત હુકમ કાયદામાં ટકી શકે તેમ નથી. ન્યાયના હિતમાં એ રહેશે કે દાવો તેની મૂળ ફાઇલ પર પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે અને જે તબક્કે વાદીઓએ આંક ૮૧ નીચે બિનશરતી પાછી ખેંચવાની પુરશિસ ફાઇલ કરી હતી તે તબક્કેથી આગળ વધવાની જરૂર છે. **મુદ્દા નં. ૩ નો તે મુજબ જવાબ આપવામાં આવે છે.**

નિષ્કર્ષ

૨૯. ઉપરોક્ત અવલોકનો, ચર્ચાઓ અને કારણોના પરિણામે નીચે મુજબના નિષ્કર્ષ પર પહોંચાય છે;—

(૧). લોક અદાલતમાં સ્પેશિયલ સિવિલ સૂટ નં. ૧૫૮/૨૦૧૬ માં આંક ૧ નીચે વિદ્વાન દ્વારા એડિશનલ સીનિયર સિવિલ જજ, સુરત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલા તારીખ ૦૩/૦૮/૨૦૧૯ ના વાદગ્રસ્ત હુકમને પડકારતી માત્ર ભારતના સંવિધાનના અનુચ્છેદ ૨૨૭ હેઠળ ફાઇલ કરાયેલી હાલની રિટ અરજી ટકવાપાત્ર છે.

(૨). ટ્રાયલ કોર્ટે સદર એક્ટ, ૧૯૮૭ ની કલમ-૨૦ ની ફરજિયાત જોગવાઈઓનું અવલોકન/પાલન કર્યા વિના પ્રશ્નગામી સ્પેશિયલ સિવિલ સૂટ નં. ૧૫૮/૨૦૧૬ ને લોક અદાલતમાં મોકલીને કાયદાની ગંભીર ભૂલ કરી છે.

(૩). લમા એડિશનલ સીનિયર સિવિલ જજ, સુરત દ્વારા પસાર કરવામાં આવેલ તારીખ ૦૩/૦૮/૨૦૧૯ નો વાદગ્રસ્ત હુકમ અને તેના પર જો કોઈ હુકમનામું તૈયાર કરવામાં આવ્યું હોય તો તે આથી કવોશ અને રદબાતલ કરવામાં આવે છે, કારણ કે તે કુદરતી ન્યાયના સિદ્ધાંતોના ઉલ્લંઘનમાં અને સદર એક્ટ, ૧૯૮૭ ની કલમ ૨૦ ની ફરજિયાત જોગવાઈઓથી વિપરીત પસાર કરવામાં આવ્યો છે.

(૪). પરિણામે, વિદ્વાન પ્રિન્સિપલ સીનિયર સિવિલ જજ, સુરત સમક્ષ ફાઈલ કરવામાં આવેલ સ્પેશિયલ સિવિલ સૂટ નં. ૧૫૮/૨૦૧૬ તેની મૂળ ફાઈલ પર પુનઃસ્થાપિત કરવામાં આવે છે અને ટ્રાયલ કોર્ટ સદર દાવાને લોક અદાલતમાં મોકલવામાં આવ્યો તે પહેલા જે તબક્કે પહોંચ્યો હતો, એટલે કે આંક ૮૧ પર બિનશરતી પાછી ખેંચવાની પુરશિસ ફાઈલ કરવાના તબક્કેથી આગળ વધશે.

(૫). પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧ માટે મૂળ વાદીઓ દ્વારા આંક ૮૧ નીચે ફાઈલ કરવામાં આવેલી બિનશરતી પાછી ખેંચવાની પુરશિસ સામે તેમના વાંધાઓ ફાઈલ કરવા માટે ખુલ્લું છે અને તેઓને વાદી તરીકે તેમના ટ્રાન્સપોઝિશન માટે ધ કોડ ઓફ સિવિલ પ્રોસિજરના ઓર્ડર XXIII રૂલ ૧-એ હેઠળ યોગ્ય અરજી ફાઈલ કરવાની પણ મંજૂરી આપવામાં આવે છે.

(૬). તેવી જ રીતે, વાદીઓ અને પ્રતિવાદી નં. ૧૫ થી ૧૮ ને પણ આવા વાંધાઓ અને અરજી સામે તેમના પ્રતિસાદ અને જવાબ ફાઇલ કરવાની મંજૂરી આપવામાં આવે છે, જે ઉપર અવલોકન કર્યા મુજબ અરજદારો/પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧ દ્વારા ફાઇલ કરવામાં આવી શકે છે.

(૭). વાદીઓનો દાવો બિનશરતી પાછો ખેંચવાનો અધિકાર, દાવાનું સ્વરૂપ અને સ્થિતિ એટલે કે વિભાજનનો દાવો છે કે નહીં?, પ્રતિવાદી નં. ૨૦ અને ૨૧ નો વાદી તરીકે ટ્રાન્સપોઝ થવાનો અને/અથવા ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા સ્વીકારવામાં આવેલી બિનશરતી પાછી ખેંચવાના કિસ્સામાં ખર્ચનો દાવો કરવાનો અધિકાર વગેરે સંબંધિત તમામ દલીલો ટ્રાયલ કોર્ટ દ્વારા કાયદા અનુસાર નક્કી કરવા માટે ખુલ્લી રાખવામાં આવે છે.

૩૦. ઉપરોક્ત નિષ્કર્ષોને ધ્યાનમાં લેતા, હાલની રિટ અરજી આથી ઉપરોક્ત હદ સુધી મંજૂર કરવામાં આવે છે. તે મુજબ રૂલ એન્સોલ્યુટ કરવામાં આવે છે. ખર્ચ અંગે કોઈ હુકમ નથી.

(મૌલિક જે. શેલત, ન્યાયમૂર્તિ)

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.